

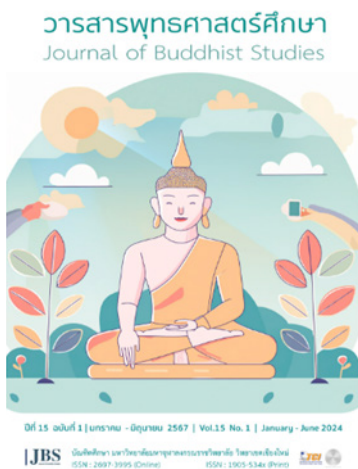
บทบาทของเศรษฐกิจในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พระมหาสิทธิชัย เตชวณโณ และ อุเทน ลาพิงค์

จิริกิตียา บุญครองทรัพย์*

Jirakitiya Boonkrongsupaya

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Doctor of Philosophy (Buddhist Studies), The Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

บทวิพากษ์บทความวารสารเรื่อง: บทบาทของเศรษฐกิจในการอุปถัมภ์
พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

ผู้เขียน: พระมหาสิทธิชัย เตชวณโณ และ อุเทน ลาพิงค์

วารสาร: วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา

ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๗)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

จำนวนหน้า: ๑๖

บทนำ

บทความเรื่อง “บทบาทของเศรษฐกิจในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท” นี้ เป็นบทความประเภทบทความวิจัย ตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เนื้อหา มีจำนวน ๑๖ หน้า เป็นผลงานของพระมหาสิทธิชัย เตชวณโณ และ อุเทน ลาพิงค์

* นางสาวจิริกิตียา บุญครองทรัพย์ Miss Jirakitiya boonkrongsupaya นิสิตปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Student Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, The Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความสำคัญของเนื้อหา

บทความวิจัยนี้ประกอบด้วยบทความย่อยภาษาไทย บทความย่อยภาษาอังกฤษ คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ

- ๑) เพื่อศึกษาประวัติของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
- ๒) เพื่อศึกษาบทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท
- ๓) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยได้ตอบวัตถุประสงค์ ๓ ประการ อภิปรายผลการวิจัย ผลการวิจัยที่ได้ค้นพบสอดคล้องกับงานของบุคคลอื่นที่ทำมาแล้ว องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ว่าเศรษฐีทั้ง ๕ คนมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาการบริจาคทรัพย์สร้างถาวรให้กับพระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ บทสรุปเป็นการสรุปภาพรวมของวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยเนื้อหาเป็นการตอบวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ผู้วิจารณ์จะสรุปภาพรวมทั้ง ๓ ข้อ

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ผู้วิจัยได้นำเสนอประวัติของเศรษฐี ๕ คน คือ

๑) โชติกเศรษฐี เกิดในตระกูลเศรษฐี เสวยบุญในปราสาทแก้ว ๗ ครั้ง กำแพงแก้ว ๗ ชั้นล้อม มีหม้อขุมทรัพย์ใหญ่ ๔ มุม แจกจ่ายช่วยเหลือประชาชนเป็นจำนวนมาก ใครไม่สามารถทำอันตรายท่านได้

๒) เมณฑกเศรษฐี เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย มีแพะทองคำ มีทรัพย์สมบัติจำนวนมาก สามารถเลี้ยงดูประชากรได้ทั้งเมือง

๓) อนาถบิณฑิกเศรษฐี เกิดมารวย มีเงินสร้างวัดพระเชตวันมหาวิหาร ๕๔ โภฏี ให้พ่อค้ายืม ๑๘ โภฏี ทรัพย์อีก ๑๘ ฟังไว้ถูกแม่น้ำกัดเซาะหายไปกับแม่น้ำแต่ด้วยบุญบารมีของท่านจึงทำให้เทวดาช่วยเหลือนำทรัพย์กลับคืนให้ แล้วกลับมามีฐานะร่ำรวยเหมือนเดิม

๔) โฆสกเศรษฐี เกิดในตระกูลยากจน มีแม่เป็นโสเภณีและได้นำลูกชายไปตั้งตั้งแต่เป็นทารก เศรษฐีให้คนไปขอซื้อมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรม หวังจะได้แต่งงานกับลูกสาว แต่เมื่อได้ลูกชายจึงต้องกำจัดเด็กนั้นเพื่อไม่ให้มาแข่งบารมีกับลูก ด้วยกรรมเก่าที่ท่านเคยทิ้งลูกจึงต้องรับผลจากการกระทำนั้นคือถูกบงร้ายถึง ๗ ครั้ง แต่ด้วยบุญของท่านจึงทำให้สามารถรอดชีวิตมาได้ทุกครั้ง สุดท้ายได้รับตำแหน่งเศรษฐี แต่กว่าที่แต่ละท่านจะได้มาเป็นเศรษฐีสร้างบารมีอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในชาตินี้นั้นต้องการผ่านการสร้างสมบุญบารมีมานับภพชาติไม่ถ้วน เมื่อถึงเวลาที่บุญส่งผลจึงทำให้ได้สมบัติอัครรรยเช่นนี้มีโอกาสได้พบพระพุทธเจ้าได้ฟังธรรมและเข้าถึงธรรมในที่สุดมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

๕) จิตตเศรษฐีมีบุญสุนทานเป็นที่นับถือของประชาชนท่านอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการทำบุญทำทานอย่างสม่ำเสมอบริจาคส่วนมะม่วงสร้างอารามที่อัมพภาควัน

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ บทบาทของเศรษฐีทั้ง ๕ คน ผู้วิจัยได้นำเสนอว่า

๑) บทบาทของอนาถ บิณฑิกเศรษฐีในการบริจาคเงินสร้างพระเชตวันมหาวิหาร พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ๑๙ พรรษา อุปถัมภ์พระสงฆ์ ๓ เวลา คือ เช้า บ่าย และเย็น

๒) บทบาทของโชติกเศรษฐี สร้างพระคันธกุฎีด้วยรัตนะ ๗ ประการ โปรยรัตนะรอบพระคันธกุฎี ขุดสระโบกขรณี ๓ สระ ปลูกดอกไม้อีก ๕ สี

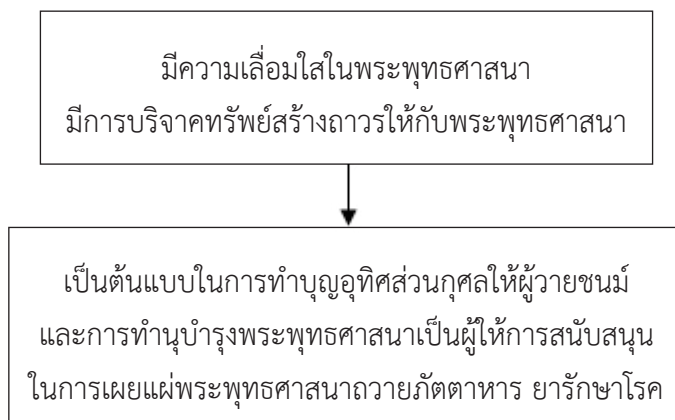
๓) บทบาทของเมณฑกเศรษฐี สร้างศาลารายชื่อกุญชร ประดับรัตนะ ๗ ประการ ถวายภัตตาหาร ผ้าไตรจีวรแก่พระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุจำนวน ๖ ล้าน ๘ แสนรูป เป็นผู้ทูลขอให้พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ภิกษุสามารถรับปัจจัยโครสและเสปียงเดินทางได้

๔) บทบาทของโฆสกเศรษฐี ถวายภัตตาหารดาบส ๕๐๐ คนทุกวันตลอด ๔ เดือน ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าได้บรรลุโสดาบัน ได้สร้างโฆสิตาราม เป็นเพื่อนกับกุกกุณเศรษฐี ผู้สร้างกุกกุณาราม และปาวาริกเศรษฐีผู้สร้างปาวาริการาม

๕) บทบาทของจิตตเศรษฐี สร้างอารามในพระพุทธศาสนาชื่อว่า อัมพภาคกราม เพื่อพระสงฆ์ผู้จรมมาจากทิศทั้ง ๔

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ วิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีทั้ง ๕ ผู้วิจัยได้นำเสนอบทบาทของเศรษฐีในภาพรวมคือ เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเศรษฐีทั้ง ๕ คนนี้ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนามาก่อนส่วนมากนับถือเดียรีถีย์ ภายหลังได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกด้วยการสร้างอารามเสนาสนะ ถวายภัตตาหาร ถวายจีวรเครื่องนุ่งห่ม เกสัช เป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลัง ประชาชนทั้งหลายสามารถนำแบบอย่างของเศรษฐีทั้ง ๕ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทำธุรกิจไว้เลี้ยงกาย ศาสนกิจไว้เลี้ยงใจ พระพุทธศาสนาอาศัยพุทธบริษัท ๔ ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอ ดังนี้

บทวิพากษ์

๑. จุดเด่นของบทความ

ผู้วิจารณ์มองว่าบทความมีเนื้อหาที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์สำหรับนิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไปเป็นการปูพื้นความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ผู้วิจัยเรียบเรียงประวัติและบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง ๕ คนไว้อย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยได้แสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะให้อุณุชนรุ่นหลังดูแบบอย่างเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่าองค์ความรู้จากบทความนี้ถึงแม้ว่าไม่ใช่องค์ความรู้ใหม่ แต่ก็สิ่งสำคัญในการที่บุคคลที่สนใจเกี่ยวกับความต้องการที่จะเป็นเศรษฐกิจแนวทางในการปฏิบัติและดำเนินชีวิตในการเป็นเศรษฐกิจที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตลอดจนแบบอย่างในการทำบุญในพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งแบบอย่างในการแบ่งปันให้กับบุคคลที่ยากไร้ในแผ่นดิน นอกจากนี้ยังเป็นการทบทวนเรื่องเศรษฐกิจในทางพระพุทธศาสนาเพื่อมาพัฒนาตนเองเนื่องจากเศรษฐกิจบางคนเริ่มต้นจากการไม่มีอะไร แต่ที่สำคัญคนเหล่านั้นเริ่มต้นจากการเป็นคนดี ประวัติดีช่วยเหลือชุมชนสังคม ทำบุญและแบ่งปันมาอย่างต่อเนื่อง

๒. จุดตั้งข้อสังเกตจากผู้วิจารณ์

ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตไว้เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่า การตอบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยทั้ง ๓ ข้อยังไม่ชัดเจน ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ศึกษาประวัติของเศรษฐกิจที่อุทิศส่วนกุศลให้พระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ในวัตถุประสงค์ข้อนี้ ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอผลการวิจัยแยกเป็นประวัติในอดีตชาติและประวัติที่เป็นปัจจุบันชาติให้ชัดเจนว่าข้อความไหนเป็นภูมิหลังที่เป็นอดีตชาติของเศรษฐกิจทั้ง ๕ คนและข้อความไหนที่เป็นภูมิหลังที่เป็นปัจจุบันชาติ ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบปะปนสลับกันไปมาก่อให้เกิดความสับสนจนแยกข้อมูลไม่ออก ทำให้ผู้อ่านที่ยังไม่เคยทราบประวัติของเศรษฐกิจทั้ง ๕ คนเหล่านั้นมาก่อนอาจจดจำข้อมูลไปสื่อสารผิดพลาดต่อไป

๒) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ศึกษาบทบาทของเศรษฐกิจที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ผู้วิจัยมุ่งเสนอภาพรวมของเศรษฐกิจด้านการอุปถัมภ์ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าควรเขียนนำเสนอเป็นประเด็นในแต่ละด้าน เช่น บทบาทการอุปถัมภ์ด้านการถวายภัตตาหาร บทบาทการอุปถัมภ์ด้านการสร้างเสนาสนะ บทบาทในด้านการเป็นผู้นำหรือชักชวนคนมานับถือพระพุทธศาสนา บทบาทในด้านการแก้ปัญหาวิกฤตในชีวิต ควรนำเสนอบทบาทแบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ บทบาทส่วนตัวและบทบาทการมีส่วนร่วมที่โดดเด่นของเศรษฐกิจทั้ง ๕ ท่าน คือ โขติกเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี อนาถบิณฑิกเศรษฐี โฆสกเศรษฐี จิตตเศรษฐี โดยทั้ง ๕ ท่านมีบทบาทที่เหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

๓) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ วิเคราะห์บทบาทของเศรษฐกิจที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง ๕ ท่านว่าเป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยการถวายจีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะ ยารักษาโรค สร้างวัดวาอาราม เป็นแบบอย่างต้นแบบให้บุคคลรุ่นหลัง

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจารณ์จึงมีความเห็นว่า เนื้อหาของบทความวิจัยนี้ยังมีน้ำหนักทางวิชาการไม่เพียงพอ เพราะขาดองค์ประกอบสำคัญที่ควรนำมาเสนอร่วมในการแสดงบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง ๕ ท่านดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำมาวิเคราะห์ผ่านหลักทฤษฎีและหลักปฏิบัติอย่างเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ควรนำหลักธรรม ๔ ประการ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของความเป็นเศรษฐีมาร่วมวิเคราะห์ผ่านบทบาทของเศรษฐกิจทั้ง ๕ ท่าน ดังนี้คือ

- ๑) อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)
- ๒) อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)
- ๓) กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)
- ๔) สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)^๑

หลักธรรมเหล่านี้ถึงแม้ว่าชีวิตจะเริ่มจากศูนย์ก็สามารถรวยได้ นอกจากนั้นยังขาดการนำเสนอว่าเศรษฐกิจทั้ง ๕ คนนี้ใช้หลักธรรมอะไรในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงมีความเห็นว่า เศรษฐีทั้ง ๕ คนใช้หลักความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต บำเพ็ญตนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา

^๑ อก.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

ผู้วิจารณ์จะนำเสนอองค์ความรู้ในทัศนะของผู้วิจารณ์เป็น Gantt Chart ดังนี้

ลำดับ	บุพพกรรม	ปัจจุบันกรรม	การบริจาครัตน์ (ผลงาน)	บันปลายชีวิต
๑.อนาถบิณฑิก- เศรษฐี		เป็นทีมงานตัดสิน คดีความร่วมมือกับ พระอุบาลี กรณี ภิกษุณีท้อง ผลการ ตัดสินปรากฏว่า ภิกษุณีท้องก่อนบวช	-บริจาครัตน์ ๕๔ โกฏิ สร้างเขตวันมหาวิหาร -ทำบุญเวลาเช้า บ่าย เย็น	เอตทัคคะ ในด้านผู้ยินดี ในการถวายทาน
๒.โชติกเศรษฐี	-ภรรยาเป็นชาวอุตตรกุรุทวีป -มีปราสาท ๗ ชั้นสำเร็จด้วย แก้ว ๗ ประการ กำแพง ๗ ชั้น สำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ ภูเขาทองสูง ๘๐ ศอกผุดขึ้นที่ หลังบ้าน มีต้นกัลปพฤกษ์ใน ที่สุตรอบกำแพง ชุมทรัพย์ ๔ ชุมผุดขึ้นที่มุมทั้ง ๔ แห่ง ปราสาท		บริจาครัตน์ แก้วหาชน ทั่วชมพูทวีป	ออกบวชแล้วบรรลุ พระอรหันต์
๓.เมณฑกเศรษฐี	แพะทองคำผุดขึ้นในพื้นดิน หลังบ้าน บริจาคทานด้วย ภัต พีช เงินทองแก่ชาวชมพูทวีป	ทูลขออนุญาตให้ พระพุทธเจ้าอนุญาต ให้ ภิกษุแสวงหา เสบียงในการเดินทาง คือ โครส ๕ ชนิด คือ นมสด นมเปรี้ยว เปรี้ยว เนยข้น และ เนยใส ทรงอนุญาต ให้หาเสบียงคือปัญจ โครส ข้าวสาร ถั่วเขียว ถั่วราขมาส เกลือ น้ำอ้อยบ น้ำมัน เนยใส เนื่องจาก หนทาง กันดาร อดคัดน้ำ อดคัดอาหารมีอยู่ ภิกษุไม่มีเสบียงเดิน ทางไป ต้องลำบาก คนทั้งหลายที่ศรัทธา		-ฟังอนุพุทธานุ คือ ๑. ทานกถา ๒. สีลกถา ๓. สักกกถา ๔. กามาทิณวกถา ๕. เนกขัมมานิ- สังสกถา ฟังสามกัถสิกธรรม (อริยสัจ ๔) -บรรลุธรรมเป็น พระโสดาบัน

		เลื่อมใสมอบเงินและทองไว้แก้กบปียการกกล่าวว่ ‘สิ่งใดควรแก่พระคุณเจ้า จงถวายสิ่งนั้นจากกบปีย-ภณฺฑนี้’ ดังนี้ก็มีอยู่สิ่งใดควรจากกบปีย-ภณฺฑนั้น พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ยินดีสิ่งนั้นได้ แต่เราไม่ได้กล่าวว่ “ภิกษุพึงยินดีและแสวงหาทองและเงินไม่ว่ากรณีใดๆ”		
๔. โฆสกเศรษฐี			บริจาคทานสร้างวัดโฆสิตาราม	บรรลุนิรุตถ์เป็นพระโสดาบัน
๕. จิตตเศรษฐี			สร้างอัมพวาการามเพื่อพระสงฆ์จรมานในทิศทั้ง ๔	บรรลุนิรุตถ์เป็นพระอนาคามีเอตทัคคะด้านธรรมกถึก

บทสรุป

ในบทความนี้มีการนำเสนอประวัติของเศรษฐีทั้ง ๕ คนไม่ได้แยกเป็นภูมิหลังที่เป็นอดีตชาติและภูมิหลังที่เป็นปัจจุบันชาติ ผู้วิจัยนำเสนอเป็นภาพรวมจึงทำให้มองไม่เห็นรายละเอียดมากพอเพราะแยกไม่ออกว่าการกระทำกุศลส่วนไหนเป็นอดีต การกระทำกุศลส่วนไหนเป็นปัจจุบันชาติ การนำเสนอบทบาทของเศรษฐีควรนำเสนอแยกประเด็นดังนี้ บทบาทการอุปถัมภ์ภัตตาหาร บทบาทการสร้างเสนาสนะ บทบาทในการเป็นผู้นำคนมานับถือพระพุทธศาสนา บทบาทในการแก้ปัญหา เช่น บทบาทของอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ร่วมเป็นทีมงานของพระอุบาลีในการตัดสินอธิกรณ์กรณีภิกษุณีแม่ของพระกุมารกัสสปะ เป็นต้น นอกจากนั้นการวิเคราะห์บทบาทของเศรษฐีทั้ง ๕ คนเป็นการวิเคราะห์ที่ยังไม่ชัดเจน ควรวิเคราะห์ที่มีหลักธรรมเป็นกรอบเช่นหลักธรรม ๔ ประการคือ อูฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตร สมชีวิตา เศรษฐีทั้ง ๕ คนล้วนได้ฟังธรรมและบรรลุนิรุตถ์ อนาถบิณฑิกเศรษฐี เณรชกเศรษฐีและโฆสกเศรษฐีได้บรรลุนิรุตถ์เป็นพระโสดาบัน จิตตเศรษฐีบรรลุนิรุตถ์เป็นพระอนาคามี โชติกเศรษฐีบรรลุนิรุตถ์เป็นพระอรหันต์

บรรณานุกรม

พระมหาสิทธิชัย เตชวณโณ และ อุเทน ลาพิงค์. “บทบาทของเศรษฐกิจในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท”. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๗) : ๑๕๖-๑๗๑.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.